

Đề cập về hiện trạng phát triển khoa học công nghệ nước nhà, GS.VS Nguyễn Văn Hiệu, nguyên Chủ tịch Viện KH-CN Việt Nam, nguyên Hiệu trưởng Trường ĐHCN, ĐHQGHN, thẳng thắn nhìn nhận có nhiều vấn đề bức xúc trong phát triển kinh tế, xã hội chưa có được lời giải đáp với tinh thần trách nhiệm từ giới khoa học.

Nỗi trăn trở của một nhà khoa học đầu đàn

■ LÊ SƠN (thực hiện)

TỪ “ĐƠN ĐẶT HÀNG” CỦA CỐ THỦ TƯỚNG VÕ VĂN KIẾT GS.VS Nguyễn Văn Hiệu đã nhắc lại chuyện cố Thủ tướng Võ Văn Kiệt vào năm 1996 đã trực tiếp “đặt hàng” cho ông và các nhà khoa học giải quyết cho được tình trạng ngập lụt ở khu vực Tứ giác Long Xuyên.

Sau khi đề tài kết thúc và được nghiệm thu, các kết quả nghiên cứu được ứng dụng ngay để làm cơ sở khoa học cho việc xây dựng một hệ thống đê sò các công trình kiểm soát lũ ở Tứ giác Long Xuyên.

Theo ông, đó chính là ví dụ điển hình về việc “đặt hàng” cho giới khoa học đăng ký thực hiện. Vì vậy, để khoa học công nghệ thực sự trở thành động lực phát triển thì không còn cách nào khác, là phải khắc phục được những hạn chế cả về năng lực, trình độ của đội ngũ làm khoa học cũng như đổi mới phương pháp quản lý đối với các tổ chức nghiên cứu, mạnh dạn giao quyền tự chủ lớn hơn nữa để các tổ chức nghiên cứu, các nhà khoa học chủ động trong công tác nghiên cứu, đem lại hiệu quả thiết thực cho phát triển kinh tế xã hội.

Theo GS.VS Nguyễn Văn Hiệu, cho đến nay, phần lớn ngân sách khoa học công nghệ được dành cho

nghiên cứu ứng dụng và nghiên cứu công nghệ, song có nhiều đề tài sau khi hoàn thành thì chẳng biết ứng dụng vào đâu, nhiều đề tài nghiên cứu công nghệ sau khi kết thúc thì không tìm được người cần dùng hoặc chỉ tìm ra được công nghệ “dorm”.

“Điều rất đáng trách là trong nhiều trường hợp chính người Chủ nhiệm đề tài đã biết trước kết cục đó song vẫn đăng ký đề tài để có kinh phí hoạt động, đồng thời được tính điểm để có thêm học vị, học hàm mới, trong khi các thành viên hội đồng thẩm định đề tài tuy biết mà vẫn bỏ phiếu thông qua, thậm chí còn vì mục đích là hôm nay tôi bỏ phiếu cho anh thì ngày mai anh lại bỏ phiếu cho tôi”, GS.VS Nguyễn Văn Hiệu bày tỏ sự bức xúc khi ông nhắc đến vấn đề này.

“ĐƠN HÀNG CÓ” MÀ KHÔNG ĐÁP ỨNG ĐƯỢC

“Vài năm gần đây lũ lụt miền Trung đột nhiên gia tăng gây tổn thất rất lớn mà không rõ nguyên nhân, chúng ta cũng không dự báo được. Câu hỏi đặt ra là cần làm gì để chấm dứt tình trạng bất an của dân cư vùng thủy điện Sông Tranh 2 vì động đất kích thích, chưa biết đến bao giờ mới nhận được câu trả lời có trách nhiệm của các nhà khoa học Việt Nam. Rồi hiện tượng tôm chết hàng loạt vì dịch bệnh thường xuyên

xảy ra ở đồng bằng sông Cửu Long, mỗi năm gây thiệt hại nhiều ngàn tỷ đồng, mà không thể ngăn chặn vì chưa biết cách phát hiện nhanh sự xuất hiện dịch bệnh”, GS.VS Nguyễn Văn Hiệu trả lời.

Ông nói, thực tế đó cho thấy có nhiều đơn “đặt hàng” đặt ra cho giới khoa học nhưng những đề tài nghiên cứu ứng dụng và nghiên cứu công nghệ bám sát thực tiễn của đất nước và có hiệu quả chỉ chiếm tỷ lệ nhỏ.

ĐƠN GIẢN NHẤT LÀ KHOẢN SẢN PHẨM

Theo GS.VS Nguyễn Văn Hiệu, để một cơ quan khoa học, một tập thể khoa học hoặc một nhà khoa học nghiên cứu sáng

tạo đạt hiệu quả cao, rất cần đảm bảo cho họ sự tự chủ đến mức tối đa. Cách thực hiện tự chủ đơn giản nhất là khoán sản phẩm cuối cùng giống như trong sản xuất hàng hóa, hoặc là Nhà nước “mua” kết quả nghiên cứu khoa học và ứng dụng trước tiên (dưới dạng cấp kinh phí để tài nghiên cứu), còn làm thế nào để có sản phẩm cuối cùng đó thì cơ quan, tập thể hoặc nhà khoa học hoàn toàn tự quyết.

Nhưng cái khó là làm thế nào mà định giá được kết quả của một đề tài khoa học để “mua”. Ở các nước tiên tiến các cơ quan nghiên cứu khoa học công lập đều có quyền tự chủ rất cao, thậm chí một nhà khoa học chủ trì một đề tài nghiên

cứu có quyền tự chủ trong việc sử dụng kinh phí thuộc đề tài của mình. Chúng ta cần tham khảo cách làm của họ và vận dụng một cách thích hợp vào điều kiện nước ta. Viện sĩ nói, “Tôi biết rõ họ được tự chủ như thế nào. Tôi cũng đã suy nghĩ nhiều về việc làm thế nào để thực hiện quyền tự chủ cao của các tổ chức khoa học, các tập thể khoa học và các nhà khoa học ở nước ta và thấy rằng đó là việc hiện nay rất khó làm nhưng nếu quyết tâm thì có thể làm được”.

GS.VS Nguyễn Văn Hiệu không phủ nhận thực tế là cũng có những người mệnh danh là nhà khoa học nhưng thiếu trung thực, bày vẽ ra các đề tài, dự án khoa học chỉ cốt để được nhận nhiều kinh phí hoặc để được lên chức.

Nói rằng ngọn lửa ý chí, đam mê của nhiều nhà khoa học hàng đầu bị giảm sút cũng đúng, song một phần cũng vì so với trước đây thì hiện nay trong cơ chế quản lý tài chính các đề tài nghiên cứu có những điều quá bất hợp lý, buộc người ta muốn còn được làm khoa học thì đành phải nói dối mặc dầu lương tâm day dứt.

ĐÒI HỎI ĐỐI VỚI NGƯỜI ĐỨNG ĐẦU

Để thực hiện được mục tiêu phát triển khoa học, công nghệ như là “quốc sách hàng đầu” và “đi trước một bước” cho có hiệu quả, theo GS.VS Nguyễn Văn Hiệu, phải soạn thảo cả một chương trình hành động với rất nhiều biện pháp, trong đó có hai biện pháp rất quan trọng.

Một là, những người đứng đầu chính quyền các cấp, nhất là cấp Trung ương và cấp tỉnh, và những người đứng đầu các ngành kinh tế-xã hội phải luôn chăm lo phát triển và ứng dụng khoa học trong cả nước, trong địa phương mình hoặc trong ngành mình, giống như chăm lo cho sức khỏe của chính mình.

Hai là, ông cho rằng phải tìm cho được những hiền tài của đất nước, của địa phương mình, của ngành mình và tạo điều kiện cho họ phát huy tài năng cống hiến cho đất nước, như Bác Hồ đã từng làm ngay sau khi đất nước ta vừa giành được độc lập.

